

Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích

Jaromír Kubíček

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

Knihy a knihovny – milníky

Dějiny českého knihovnictví v každodennosti

Jiří Trávníček

Host

kulturní vetřelec

Dějiny čtení — kalendárium

Čtení je kulturní vetřelec. Drtivou většinu svého času jsme jako lidstvo strávili mimo čtení.

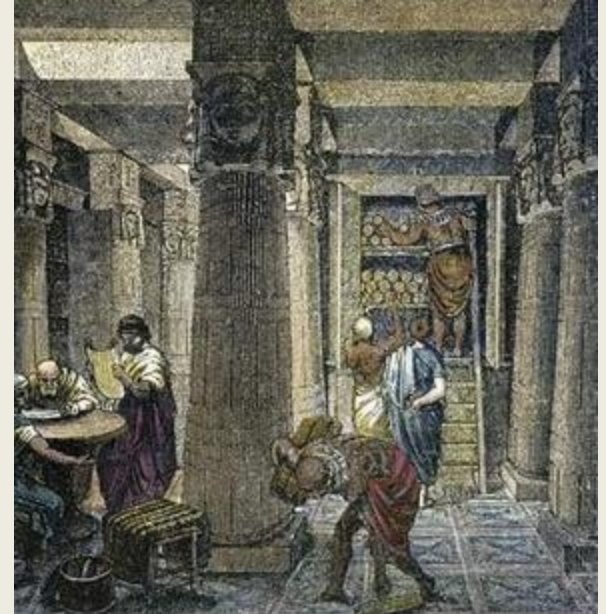
Představíme-li si dějiny lidstva jako jeden rok, dostavuje se v něm písmo (i čtení) až 20. prosince, od té doby se nás ale drží jako klíště. Publikace ukazuje, co všechno se na této kulturní prosincové párty událo, počínaje vynalezením písma a konče dobou digitální. Činí tak formou kalendária rozděleného do šesti historických epoch a mapujícího zhruba sedm set událostí, jež jsou v kontextu čtenářské kultury podstatné.

Už několikrát v dějinách se věřilo, že se čtení zbavíme, třeba že ho spolknou vizuální kultura nebo že se vrátíme do stavu kultury orální. Zatím však pořád nic...

Starořecké knihovny

Alexandrijská knihovna

- 3. stol. př. n. l., zakladatel = Ptolemaios
- Knihovník/ředitel knihovny = vysoce vzdělaný a vážený muž
 - **Pínakés** – seznam všech mužů významných ve vědě a vzdělání a seznam toho, co napsali – **1. vědecký katalog, zakládající dílo svět. bibliografie, základ dějin řecké lit.**
- **vyhořela v r. 47 př. Kr. za Caesara**
- 700 000 svitků
- definitivně zrušena vpádem Arabů v r. 638

Starořecké knihovny

Další významné knihovny

- knihovna **v Pergamonu** (2. st. př. Kr.)
 - druhá nejvýznamnější ve starověku
 - 200 000 svitků pergamenu
 - Kleopatra a Marcus Antonius
- **knihovna Euripídova, knihovna Aristotelova**
- Nejstarší známá **školní knihovna**: knihovna při škole Pythagorově

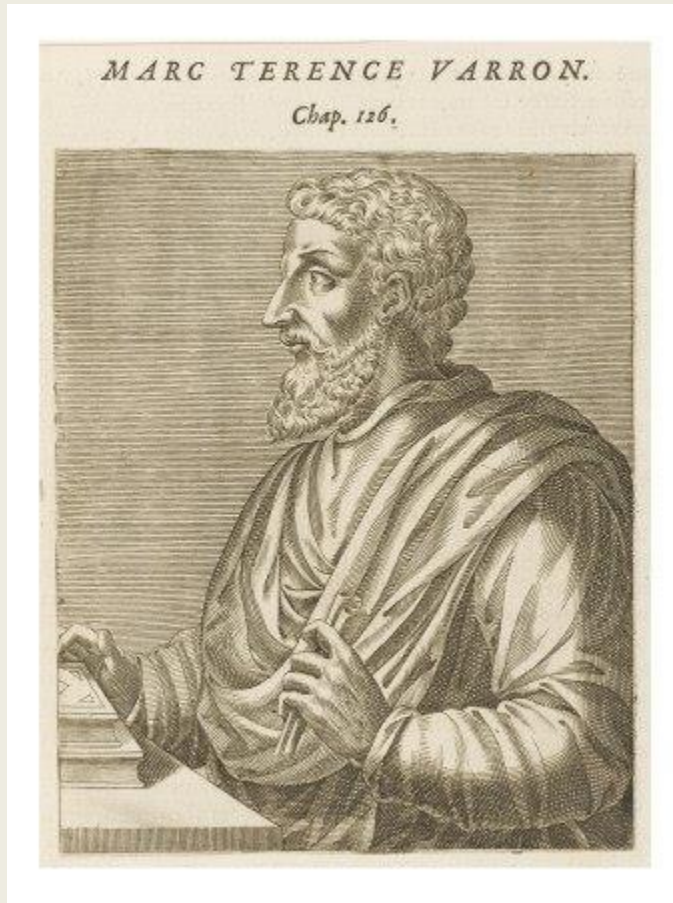
Antický Řím

- Vznikají i velké **opisovací dílny**, knižní **obchody** i velké veřejné **knihovny** (zejména v době vlády Julia Caesara)
- Římané si knihoven vážili - nákladné a bohatě zdobené mramorové stavby, zdobené sochami bohů

Knihovny:

- **První knihovny dovezeny z Řecka jako válečná kořist**
- Řecké (početnější) a římské oddělení knihoven (první veřejná při chrámu bohyně svobody na Aventinu)
- Knihovny při chrámech, lázních apod.
- Vedení knihoven bylo svěřováno významným učencům a básníkům
- Mnoho zaměstnaných lidí – přepisy rukopisů a pořádek v knihovně
- **Četlo se v nich ráno**, okna na východ umožňovala dobré osvětlení
- Půjčování textů i domů
- Rukopisy na plátně i na slonové kosti

Marc. Teren. Varro – vzdělanec, myslitel, autor prvního známého díla o knihovnictví (1. st. př. Kr.)

Autor encyklopedií

- O starožitnostech věcí lidských a božských
- filozoficko-historické knihy...
- ztracený spis ***De bibliothecis***
 - (3 knihy)
- ***De lingua latina***
 - Nejstarší soustavné svědectví o latinském jazyku
 - Zachovány knihy 5-10 z 25
- ***De rerum rusticarum libri***
 - soustavně se věnoval zemědělství (drobní živočichové a choroby)

Významné římské knihovny

Bibliotheca Palatina (palatinská knihovna)

- Nejvýznamnější **veřejná** knihovna
- založená **r. 28 před Kr. císařem Augustem** v přístavku chrámu Apollónova na pahorku Palatinu v Římě
- Zničena požárem za vlády Commodovy
- Antické knihovny (římské) - po dobytí Říma páleny barbary

Knihy a knihovny středověku

Raný středověk (5. – 11. st.)

- Šíření křesťanství
 - Knihovny při kláštorech, kostelech, církevních úřadech apod.
- sv. Benedikt z Nursie (zakladatel 1. kláštera, předpokládal existenci knihoven)
- **Vnější podoba knih – kodexy**
- Jazyk textů – latina
- Knihovník – vážená osoba
- Kniha – vzácnost (*libri catenati*)
- Fond – rozšiřován opisy, dary, výměnou
- **Funkce klášterní knihovny: knihy uchovávat, chránit**
- Nejvýznamnější knihovna: **Papežská knihovna v Římě**

Knihy a knihovny středověku

Vrcholný středověk (11. – 15. st.)

- Vznik měst
- Rozvíjení školství - **knihovny při městských školách** (sbírky knih potřebných k výuce)
- **Knihovny pokladnicové** (nejcennější sbírky – posvátné pojetí knih) X **studijní knihovny** (pracovní nástroj myslícího člověk)
- Vznik univerzit 1180 – fr. Sorbonna – největší sbírka knih ve středověku, katalogy
- **Uspořádání knihoven:**
 - velká místnost – prezenční výpůjčky, nejdůležitější knihy
 - malá místnost – duplikáty, méně významná díla, absenční výpůjčky
- Spojením knihoven s univerzitami – zvrát ve společnosti, její laicizace
- Univerzitní knihovna Karlova – 1366 – daroval Karel IV. soubor kodexů > do 1622 univerzita nemá jednotnou knihovnu, v tomto roce je univerzita pod správou jezuitů – **knihovna se stěhuje do Klementina > konec 15. st. – 4500 kodexů**

Knihovník a středověk

Funkce knihovníka v raném středověku – **hlídač knih**

- ***custos*** (hlídač, dozorce), ***curator/provisor*** (pověřený obstaráváním knih), ***repositor*** (strážce pokladu)
- Později ***bibliothecarus*** (knihovník), ***librarius*** (od liber – kniha) nebo ***armarius*** (od armarium – skříň)

Knihovny a univerzity

Univerzita pražská, založená Karlem IV.

- Zpočátku knihovny jednotlivých kolejí
- Zakládány díky mecenášským darům
- Včlenění dominikánského *Studia generale* i s knihovnou do struktury vysokého učení
- **Sloučení jezuitského učení s Karlovou univerzitou - knihovní fondy jednotlivých kolejí přeneseny do budovy Klementina (sídlo nejvýznamnější české tiskárny 17. a 18. století)**

Některé české rukopisy

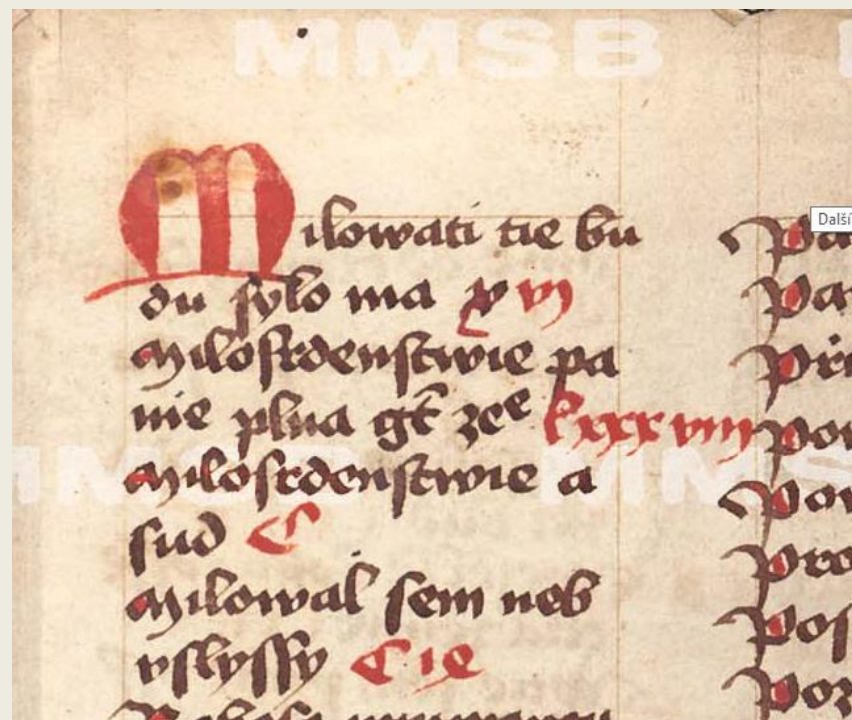
- Nejstarší iluminovaný český rukopis = opis Gumpoldovy legendy o sv. Václavu
- 2. pol. 9. st. – Evangeliář z knihovny Metropolitní kapituly na Pražském hradě
- 10. st. – Evangeliář (Strahovský klášter)
- **11. st. – Vyšehradský kodex**
- **latinské legendy o sv. Václavu a sv. Ludmile**
- **12. st. – Kosmova kronika** (latinsky), Kodex Gigas
- 13. st. – Antifonář sedlecký, Žaltář ostrovský
- **pol. 14. st. – Velislavova bible**

Knihhtisk - období před a po

- prvotisky = inkunábule

- knihy vytištěné do roku 1500
- tiskař = tvůrce knihy
- rubrikátor = označoval **rubriky** (poznámky červenou barvou původně, z lat. *ruber*)
- 1480 – zjednodušení maleb, ústup od napodobování rukopisů, kniha dostává svou tvář

Žaltář klementinský

Vynález knihtisku

Co znamenal tento objev pro...?

KNIHTISK

- **Johann Gutenberg (1400–1468)**
- Důsledky objevení knihtisku:
 - nejdůležitější objev v dějinách lidstva
 - **revoluční změna v oblasti tvorby, předávání a osvojování si informací**
 - vyhotovení jedné knihy v několika exemplářích
 - **podstatné zlevnění knihy – širší okruh čtenářů – rozšíření vzdělanosti**
 - **nakladatelsko-autorské vazby** vytvářené kolem tiskařských dílen významně působily při utváření individuálně chápaného moderního autorství
 - množství tiskáren způsobilo také pokles ceny knih a vznik a rozvoj skutečného knižního **trhu**
- podstata knihtisku = objev volných pohyblivých liter, které mohly být sestavovány do potřebných soustav a pomocí vhodné barvy otištěny tiskařským lisem na papír

Knihtisk v českých zemích a na Slovensku

České země

- 2. pol. 15. st. – příznivé podmínky
 - humanismus, rozvoj školství a vzdělávání
- Před knihtiskem existence deskotisků
- Centra knihtisku: Plzeň, Vimperk, Brno, Praha (tiskárna Jana Kampa), Kutná Hora, Olomouc
- 51 prvotisků – viz [REPERTORIUM](#)

Slovensko

- Později než v českých zemích
- 1543 – první zprávy (Banská Bystrica)
- V počátcích kočovné tiskárny ve službách reformace
- Tiskárny: Trnava, Banská Bystrica, Lintava, Bardiov
- První vytištěná kniha ve slovenštině = Katechismus od Martina Luthera

REPERTORIUM - Databáze literárních památek (jazykově českých prvotisků)

- obsahuje stručnou charakteristiku, bibliografii a faksimile titulního listu a všech ilustrací
- jedná se o internetovou verzi databáze *Incunabula lingua bohemica impressa*, UKS - Praha, 1995
- (Originální CD je možno prohlížet v ÚKS AV ČR nebo prostřednictvím Ultrнету ÚKS).
- elektronické zpracování soupisu **českojazyčných prvotisků** dr. Urbánkové podle URBÁNKOVÁ, Emma (ed.): *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. Dodatky. Díl I. Prvotisky (do r. 1500)*. V Praze : NK v Praze, 1994.

REPERTORIUM

Podkoní a žák

Autor: Podkoní a žák
Místo vydání: Plzeň
Rok vydání: 1498
Tiskař: Mikuláš Bakalář
Číselné označení: Urb-XXXVII

PODKONÍ a žák. [Plzeň, Mikuláš Bakalář 1498 ?]. 80.

10 ? listů, zachováno 7 listů. [A8 B2 ?]. 20 ř. Typ 1 : 106G. Výnechané místo pro inic. ve výši 2 ř.

Fol. 1 (sign. [A 1]): nezachováno.

Fol. 2a (sign. [A 2]) ř. 1:ra se odpow.edieti: Neb gest tu tak // mnoo vt.essenie. w sw.et.e ten gedě ne // nie: ... // ř. 8: Zak // [2] Ak mu kt

Fol. 8a (sign. [A 8]) ř. 1: ty wiece. ale vždy prawdu p ... [konec ř. utržen] // Z mladu ya naswe hlawicy ... [konec ř. utržen] // ...

Fol. 8b ř. 1: [začátek ř. utržen] ... st przisuzeena psota. aby- // [začátek ř. utržen] ... eli do žiwota: Zak // ... ř. 19: [začátek ř. utržen] ... e: tomu lze nebude z //

Fol. 9 - ? (sign. [B 1-?]): nezachována.

Soupis 42.

Knihopis I,19. Jungmann II,66. Hanka čís. 13.

Vydání srov. v Havránkové - Hrabákové Výboru z české literatury od počátku po dobu Husovu (Praha 1957), str. 335 - 347. Skladba má propočtem lze zjistit, že na jednom listě bylo otištěno průměrně 50 veršů. Zachovaný text začíná veršem 48, chybí tedy 1 list; na konci c podle šiti mezi listem 4/5 je možno říci, že složka A měla 8 listů. Podle rozsahu skladby by byla mohla složka B mít jenom 2 listy.

<http://www.clavmon.cz/clavis/ttisky/repertorium/index.html>

ea se odpowēdieti: Neb gest tu tak
mmo° rēssenie. w swēte ten gedē ne
nie: Kdožby dworēnie ofusyl. wēc
ne by dworiti musyl: Kto mi olep
ssiem bydle prawie. každý se welžy
ostawi: Dotud mluweni wsta tru
dij. až dworzał žaka nase zbudi:

Žak

P Ak mu ktomu odpowēde. ya
to dobre wēde: A tomu ya ta
ke wētcy. že sami pani a rytier y: Ti se
wdwora dobre magi. tež y bohati to
ya znagi: Ale nebožatka chudi. diw
že se gi neostudi: Prozle bydlo gich
dworēnie. neb giž wētcy psoty nenie
Ti chodierz psotau se kloňe. nadto
wy hubene podkōňe: Wy zewssich
nayho:ssie mate. gedno že se wtom
neznate: Byssre se chēli poznati. a
swu psotu wssicku popsati: Což wy

ST (25 E 7)

z HANKOWYCH

Podkoní a žák
- ukázka

Knižní kultura 16. až 17. století

- **Kniha = levné užitkové zboží pro širší okruh čtenářů**
 - přestává napodobovat rukopisy
 - tiskne se v národních jazycích
- **Podoba a úprava knihy se přizpůsobují možností a přednostem knihtisku**
 - Zmenšení formátů knihy, písmo se mění ve snaze usnadnit čtení, místo ruční výzdoby tištěné prvky, rozvíjení ilustrační techniky
- **Od 2. pol 16. st. rozkvět tiskařství**
 - Mikuláš Konáč
 - František Skorina, tiskárna Českých bratří
 - Jiří Melantrich z Aventina (vynikající grafická stránka, přes 200 tisků)
 - Daniel Adam z Veleslavína

Doba pobělohorská (po r. 1621) – klášterní, zámecké a měšťanské knihovny

- Důsledky porážky českého povstání a následné třicetileté války na knižní fondy klášterů a zámků
- Protireformace a baroko se odrážejí v obsahu i vnější podobě knihoven té doby
- Charakteristika **barokních klášterních knihoven** (rušení za vlády Marie Terezie a Josefa II.)
 - historické interiéry
- **Zámecké knihovny**
 - centrální katalog fondů v knihovně Národního muzea
- Ztráta nejvýznamnějších z těchto biblioték (třicetiletá válka, Švédové, rekatolizace)

Francie 18. století – veřejné knihovny

- **Dekret z 2. listopadu 1789** - převod církevních statků včetně knihoven do rukou národa
- **Další dekret ze 14. listopadu 1789** mj. pak nařizoval klášterům a kapitulám, aby zaslaly katalogy knih městským radám a kancelářím městských soudů
- Ve většině klášterů vznikly zvláštní knižní sklady
- Skladiště hlavními zdroji jak pro doplňování některých stávajících, tak i pro vytváření nových knihoven
- Knižní bohatství „v rukou národa“

Francie 18. století – veřejné knihovny

- **Dekret z 27. ledna 1794 + praktická pomůcka ke zřizování místních veřejných knihoven**
 - prostředky pro správu knihoven i na platy knihovníků byly vypláceny ze státní pokladny
- v okresech Paříže v roce 1794 působí 555 veřejných knihoven

Revoluce: Královská knihovna (1792) příznačně přejmenována na Národní knihovnu

- **V roce 1830 má knihovna 460 000 tištěných knih a 80 000 rukopisů - jedna z největších evropských knihoven**
- Revoluční heslo „**rovnost**“ - v době revoluce zpřístupněna ženám i dětem, rozšířena půjčovní doba
- Postupná **decentralizace** knihoven

Evropský kontext

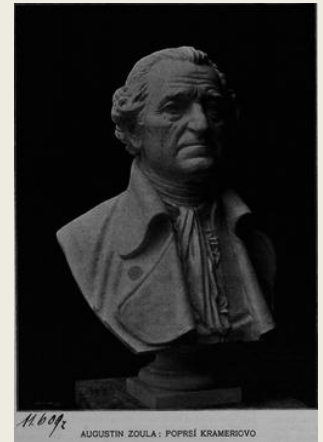
- V Evropě mezi lety **1750 až 1850 kulturní revoluce**
- Počet čtenářského publika vzrostl padesátkrát (nárůst populace i čtoucích lidí; **zlepšení gramotnosti**)
- **Nový prostor kvality** čtenářství - „zwischen Fibel und Bibel“, něco „mezi slabikářem a biblí“
 - Příklad: dílo Johanna Wolfganga Goetha – určitým způsobem kanonizuje práh četby, která nějak kodifikuje vzdělance; ke Goethovi se odvolávalo jako ke klasikovi, jímž se vytvářela úroveň vzdělanosti

Knihovnictví v USA v 19. století

- **USA** - formovaly vznik a vývoj veřejného knihovnictví
- 19. století - přechod od spolkových knihoven ke knihovnám veřejným s bezplatným přístupem
- **Spolkové knihovny** vytvořily pevný základ pro vznik a vývoj sítě **free public libraries** (svobodných veřejných knihoven) v průběhu 19. století
- **free public libraries NEBYLY** podporovány z veřejných daní
 - Města ustanovovala správní rady těchto knihoven - působily jako dohlížecí orgány
 - Od počátku součástí také **fondy naučné literatury a příruční fondy** (reference library) s **prezenčním půjčováním** - to poněkud **odlišovalo obdobné knihovny v Evropě**
- **1826** guvernér státu New York de Witt Clinton poselství + výzva budovat **obvodní knihovny ve školách** pro potřeby nikoliv žáků, ale na podporu **vzdělávání dospělých**
- 1845 ve státě New York poprvé přijat zákon, který zavazoval školní obvody k zakládání a udržování těchto knihoven
- **První zákon o veřejných knihovnách na světě** - přijat v roce **1848**; platil pouze pro město Boston; mezník ve vývoji veřejného knihovnictví
- 1849 New Hampshire - zákon o zakládání tzv. **municipal libraries** (městských knihoven)

České země od konce 18. století a knihovnictví

- 1772 **První čtenářská společnost** v Praze pod anglickým názvem Learned Club (Sečtělý spolek)
- 1781 - 1796 **Veřejná čítárna** na Staroměstském náměstí v Praze - 14 titulů novin a 30 časopisů
- **1790 Václav Matěj Kramerius** zakládá nakladatelství
- **Česká expedice**
 - první **české** nakladatelství se zemskou působností v čes. zemích
 - založení tohoto nakladatelství bylo jedním z podstatných kroků pro úspěšné znovuzavedení češtiny
 - Kalendáře: *Nový kalendář tolerancí*
 - Historické, dobrodružné a cestopisné texty: *Způsoby, mravy a mínění Činů a Kochin Činů* (první sinologické díly v české literatuře – misionáři)
 - Mravoličné texty, bajky a pohádky: *Mravové šlechetných dítek, Kacafírek*
 - Rytířské a strašidelné texty: *Čarodějnice Megera*

České země od konce 18. století a knihovnictví

- **1798 Rozhodnutí vídeňské vlády – veřejné čítárny a půjčovny zakázány z obavy, že jsou centrem šíření zakázané literatury francouzského původu (vliv Velké francouzské revoluce)**
- **1811 Povolení k půjčování za podmínky: pouze knihy vydané na rakouském území nebo před rokem 1790**
- Provozování půjčoven možné pouze v Praze, Brně a Olomouci, protože se rozmáhaly "pokoutní zápůjční knihovny", které šířily zakázané knihy

České země 19. století a knihovnictví

- Probouzející se **české lidové knihovnictví**, postupné a nesnadné zakládání a udržování českých lidových knihoven
- „Každý vlastenec, jemuž vpravdě o vzdělání a osvícení lidu běželo, přál si a dotíral na to, aby se knihovny zakládaly. Ale za staré vlády měla ta věc hrozná obtíž, neboť ona právě chtěla, aby se žádné osvícení mezi lidem nerozšiřovalo; ona chtěla mít jen dobré, poslušné poddané; jestli jim ale také paprsek pravdy mozkiem pronikl, na tom jim nezáleželo, ano to hleděla v mnohých případech zamezit.“
 - (Josef Kajetán Tyl, článek *O knihovnách*, dle: KVĚTENSKÝ, Vlastimil. *Knihovny Náchodska za obrození*. Hradec Králové: Kruh, 1968. s. 24-25.)

České země 19. století a knihovnictví

Po roce 1817 - v kontextu s českým národním obrozením vznikají aktivity veřejného knihovnictví - **spolky, veřejné knihovny**

1818 - Antonín Jaroslav Puchmajer zakládá český **čtenářský spolek v Radnicích** (po Puchmajerově smrti v roce 1820 začalo knih ubývat, protože je čtenáři nevraceli. V roce 1835 měla knihovna 14 knih, v roce 1837 pouhých sedm 😞)

východní Čechy – scházely se čtenářské společnosti v Litomyšli nebo Chlumci nad Cidlinou (v Litomyšli později vydavatelství Augusta)

1820 - Biskupská konzistoř v Hradci Králové - vydání dokumentu **Hradecký plán o povinném zakládání školních knihoven** – iniciace vzniku **první sítě knihoven!!!**

– Jedna z nejstarších školních knihoven při základní škole byla v Týništi nad Orlicí

1848 otevřeno **50 obecních knihoven (na přelomu století už více než 500)**

– nejstarší městské půjčovny: Plzeň, Opava, Beroun, Kutná Hora, Žebrák, Litomyšl

– knihovny se stávají veřejnou institucí s úkolem pomáhat rozvoji řemesel a zemědělství (odborná, popularizační literatura)

Knihovnictví v českých zemích po r. 1851

- Od počátku 19. století hlavní náplní knihoven zapůjčování knih
- V **porevolučním čase (po r. 1848)** se z knihoven stávají **čítárny knih a především časopisů**
- Nařízení po r. 1848 - **zákaz činnosti všech čtenářských společností a 55 knihoven MIMO ŠKOLU**
- Školní knihovny postihla nová cenzurní opatření

- Počátkem roku 1851 nařízení - **zákaz zakládat knihovny bez povolení ministerstva**
důsledek - zanikly stovky knihoven a čtenářských společností, které vznikly v nadšené době revolučních událostí a jejichž činnost se rozvíjela
- **Přechod soukromých a školních knihoven a čtenářských spolků v lidové veřejné knihovny**
- Zakládání **obecních a městských knihoven** a jejich rychlý rozvoj

Knihovnictví v českých zemích po r. 1851

Osvětová činnost v 60. letech 19. století vzrůstá - lidové knihovny

Od roku 1866 do roku 1870 vzniklo v českých zemích 45 školních a 54 spolkových knihoven

„Na konci 19. stol. - **267 českých knihoven** se 193.000 svazky spravovaných obcemi a okresy, event. zemskými orgány v Čechách

Zakládání knihoven tažením proti “špatné” literatuře:

- dobré a snadno dostupné knihy podporují národní osvětu
- pokračování obrozenských snah
- blahodárné působení knih - prevence proti alkoholismu a zločinu!

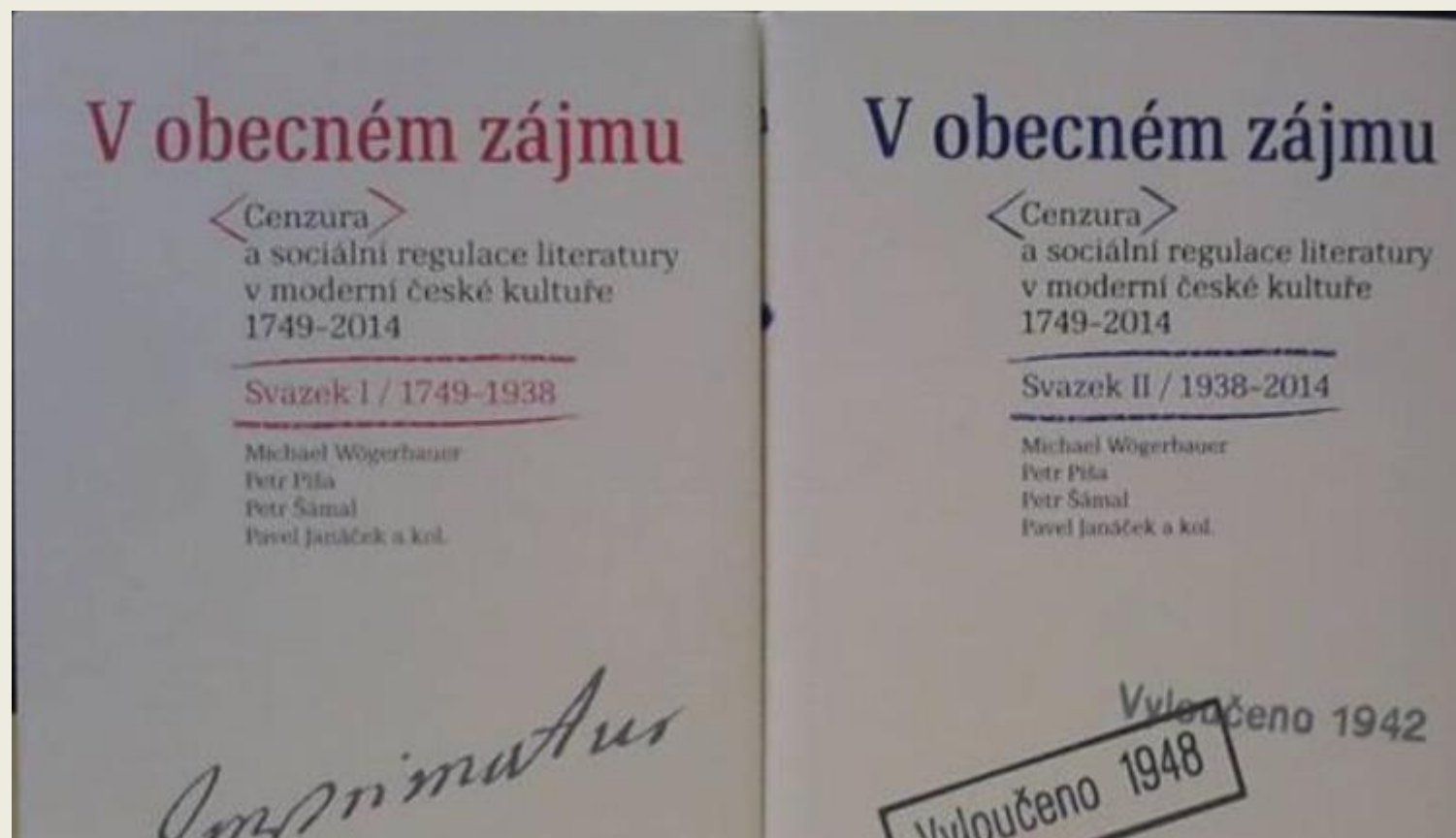
V r. 1905 počet českých knihoven - 465

- **Nárůst nově vznikajících knihoven znatelný až do konce 2. desetiletí 20. století**

Knihovnictví československé (a posléze české)

Milníky:

- 1919
- 1959
- (1989)
- 2001

WÖGERBAUER, Michael, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL a Pavel JANÁČEK. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6.

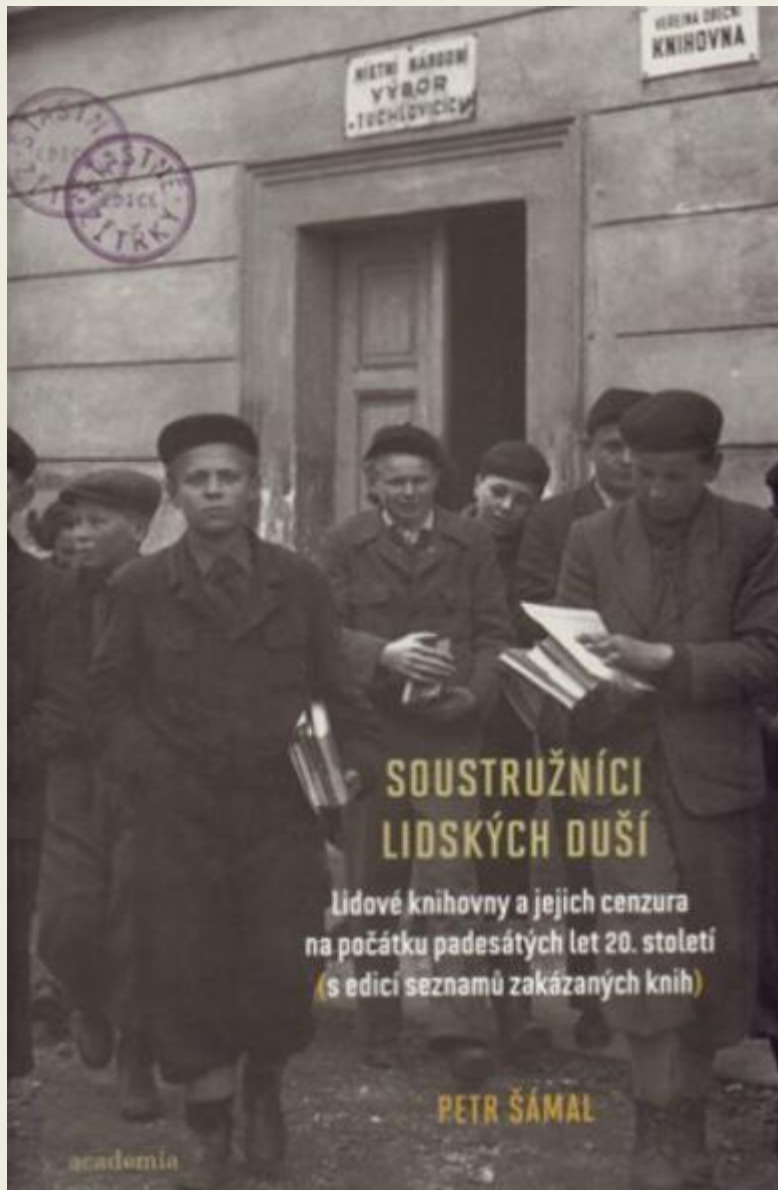
Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích

Jaromír Kubíček

 MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích: History of public libraries in the Czech Lands*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019. ISBN 978-80-7051-250-0.

ŠÁMAL, Petr. *Soustružníci lidských duší: lidové knihovny a jejich cenzura na počátku padesátých let 20. století : (s edicí seznamů zakázaných knih)*. Praha: Academia, 2009. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-1709-3.

Zdroje k tématu

- CEJPEK, Jiří et al. Dějiny knihoven a knihovnictví. 2., dopl. vyd. V Praze: Karolinum, 2002. 247 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-246-0323-3.
- KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích: History of public libraries in the Czech Lands*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019. ISBN 978-80-7051-250-0.
- SEMRÁDOVÁ, Eva. České veřejné knihovny včera, dnes a--: doprovodné texty k výstavě o historii knihovnictví Královéhradeckého kraje. V Hradci Králové: Studijní a vědecká knihovna, 2012. II, [1] I. ISBN 978-80-7052-105-2
- ŠÁMAL, Petr. *Soustružníci lidských duší: lidové knihovny a jejich cenzura na počátku padesátých let 20. století : (s edicí seznamů zakázaných knih)*. Praha: Academia, 2009. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-1709-3.
- TRÁVNÍČEK, Jiří. *Kulturní vetřelec: dějiny čtení, kalendárium*. Brno: Host, 2020. ISBN 978-80-2750-245-5.
- VOLF, Josef. Dějiny veřejných půjčoven knih v Čechách do r. 1848. V Praze: Obec pražská, 1931. 64, [I] s. Spisy knihovny hlavního města Prahy; č. 12.
- WÖGERBAUER, Michael, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL a Pavel JANÁČEK. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6.

Lokální publikace o historii knihovnictví vydané jednotlivými knihovnami